Priloga 02a

# Uprizoritveni koncept dramskega besedila *Osvoboditev Skopja*

Javni anonimni projektni
natečaj s podelitvijo nagrad
za **oblikovanje vizualne
podobe gledaliških sezon**
SNG Drama Ljubljana

DUŠAN JOVANOVIĆ
**OSVOBODITEV SKOPJA**

Režija **Luka Marcen**

*Osvoboditev Skopja* (1977) je zemljevid vojne krajine. Je zemljevid spomina na neko vojno, zemljevid drobcev spomina na otroštvo, zaznamovano z izgubljenimi igrami, trpkostjo vsakdana in skaljenimi družinskimi odnosi.

Jovanović se ne pretvarja, da je zgodba *Osvoboditve Skopja* objektivna zgodovinska resnica; je le mozaik impresij, občutkov in podob radikalno uničenega sveta, ki ni cel ne fizično, ne psihološko. Prav zato je svet *Osvoboditve* toliko bolj kompleksen, Jovanović pa celovit v orisovanju tega sveta, srhljivo podobnega našemu – ko so besede prej zamolčane kot izgovorjene, želje in aspiracije so pozabljene, življenje je omejeno na goli obstoj, otroška igra pa ima v vojni resne posledice. Popoln razpad, torej. A naj nas to ne zavede: v temi in nemiru je v Jovanovićevem svetu prostor za humor, poezijo in svetlobo.

V središču *Osvoboditve Skopja*, kot jo beremo danes, ni konkretna vojna, ni rekonstrukcija vojne, ampak družina, družinska miza kot prostor, ki ga je Zoran kot otrok izgubil. Uprizoritev sestavljajo drobci Zoranovega spomina. Ti so tisto, kar je Zoranu, ki v uprizoritev vstopa kot moški zrelih let, ostalo: ljudje so stari toliko, kot so bili takrat, ko jih je zadnjikrat srečal, preden so se izgubili. Zgodila se je svoboda, zgodilo se je življenje, on je odrasel. Ostali pa so drobci: sprva le raztrgani okruški, impresije, tudi fantazije in more, ki pa se vedno bolj povezujejo v koherenten spomin, v celovito zgodbo tragedije neke družine in njenih bližnjih – nekje med razrušenim domom (kjer je morda ostala samo miza, drugo je bolj kosovni odpad) in pustinjo, uničeno naravo.

Uprizarjanje *Osvoboditve Skopja* je kot hkratno razbijanje in ustvarjanje palimpsesta, je kalejdoskop pogledov: Zoranovo spominjanje (v načinu pripovedi) se meša z realističnimi, celo naturalističnimi prizori srečanj na eni in poetičnih, metafizičnih fantazij in mor na drugi strani.

Skozi *ludens* okruškov spomina vse bolj tonemo v nezavedno. Slike iz sna prikazujejo krajine otroške igre, vojne in vsakdanjega življenja, ki jih pogosto ni več mogoče ločiti. Podoba vojne ni v prvem planu, zlasti ne v kontekstu »nasilne« aktualizacije, temveč razpada kot krajina, ki jo ugledamo skozi zelo intimno prizmo družine.

In čeprav je *Osvoboditev Skopja* tudi otroška igra, v Jovanovićevem svetu ni prostora za otroke. Zoran ni otrok. Tudi njegovi vrstniki niso otroci. Otroka ga delajo ljudje, s katerimi stopa v stik – kot bi se mu v pripovedi začela dogajati rekonstrukcija posameznih dogodkov. Vojna je minila, čas se je spremenil, a teža dogodkov zahteva, da se vrača v preteklost, da si poskuša pojasniti strahove, ki jih še vedno živi.

Vojna se bo končala,
voditelja se bosta rokovala.
Ostala pa bo mati, ki čaka svojega sina,
in mlada žena, ki čaka ljubljenega,
in otroci, ki čakajo očeta junaka.
Ne vem, kdo je prodal domovino,
vem pa, kdo je plačal najvišjo ceno.
(Mahmud Derviš)

Pripravila **Luka Marcen**
in **Rok Andres**